

УДК 338.43:658.51:658.085:(477.7)

**ПРОБЛЕМИ КОРМОВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ
КОРМОВИХ РЕСУРСІВ У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ**

С.П.ГОЛОБОРОДЬКО – к. с.-г. н., провідний науковий співробітник,
Інститут землеробства південного регіону УААН,
В.А.КОВТУН – к. с.-г. н., доцент, Херсонський ДАУ

Розробка й реалізація заходів спрямованих на підвищення рівня життя народу в Україні, вимагає від сільського господарства значного збільшення виробництва основних продуктів харчування, і перш за все, тваринницької продукції, виробництво якої за останні роки значно знизилася.

Проведений аналіз публікацій свідчить про те, що за більшістю показників галузь тваринництва, серед країн близького та дальнього зарубіжжя, знаходиться на одному з останніх місць.

Середній надій молока від однієї корови по країнах Європи становить 3726 кг, в Україні він складає в середньому за 1999-2001 роки тільки 1793 кг. У розвинутих європейських країнах середньорічний надій на корову вищий середньоєвропейського на 1600-1900 кг [1].

За даними Держкомстату України, загальне поголів'я худоби за останні три роки (1999-2001 рр) у господарствах усіх категорій, порівняно з 1990 роком, знизилася на 60,1%, у тому числі: корів – на 39,1, свиней – на 55,2, овець та кіз – на 77,3%. Значний спад поголів'я тварин призвів до зменшення виробництва м'яса усіх видів у забійній вазі за вказані вище роки на 2742 тис. тонн (62,9%), у тому числі: свинини – на 930 (59,0), молока на – 11,3 млн.т (46,1), вовни – на 26,3 тис.т (88,2), яєць – на 7214 млн. штук (44,3%).

Через суттєвий спад виробництва основних продуктів тваринництва споживання їх населенням у 2001 році, в порівнянні з 1990 роком, значно знизилася і склало: м'яса і м'ясопродуктів – 30 кг проти 68, відповідно молока і молочних продуктів (у перерахунку на молоко) – 205 і 373 кг, яєць – 175 і 272 штук, риби і рибопродуктів – 9 і 17.5 кг [2].

Основною причиною цього явища є значний спад виробництва основних продуктів харчування, і перш за все молока і м'яса, який склав по південному регіону в середньому за 1999-2001 рр, порівняно з 1990 роком, по м'ясу (у забійній вазі) – 69,4%, молока – 55,8, проти 62,9 і 46,3% у середньому по Україні. Найбільше зниження виробництва м'яса відмічене у Миколаївській – 72,8%, Луганській – 72,4, Дніпропетровській області – 70,9%. Відповідно суттєвий спад виробництва молока у областях регіону виявлено у Запорізькій області – 63,0%, Луганській – 61,6, Херсонській – 58,6, Донецькій – 58,6, Дніпропетровській області – 56,6% (табл. 1).

Зменшення поголів'я худоби, а відповідно і виробництва тварин-

ницької продукції, в сільськогосподарських підприємствах і часткове зростання їх у приватному секторі не призвело до поліпшення раніше існуючої кормової бази, а навпаки, значно її погіршило, що обумовлено, перш за все, поверненням до екстенсивних систем кормовиробництва. Інтенсифікація цієї галузі рослинництва передбачає використання в структурі посівних площ кормових культур інтенсивного типу, застосування оптимізованих режимів зрошення і внесення високих норм мінеральних добрив, удосконалення технологій вирощування кормів в основних та проміжних посівах, використання вирощених кормів в оптимальні строки. Але через недостатню забезпеченість енергоносіями та високу їх ціну усі складові інтенсифікації кормовиробництва в господарствах усіх форм власності в регіоні в останні роки не впроваджуються.

Таблиця 1 – Виробництво молока і м'яса у господарствах усіх категорій південного регіону України, тис. тонн

Області регіону	Молоко			М'ясо (у забійній вазі)		
	1990 р	1999- 2001 рр	% зниження	1990 р	1999- 2001 рр	% зниження
АР Крим	890	417	53,1	202	66	67,3
Кіровоградська	871	388	55,4	159	51	67,9
Дніпропетровська	1263	548	56,6	265	77	70,9
Запорізька	992	367	63,0	198	67	66,2
Одеська	987	552	44,1	233	82	64,8
Миколаївська	743	373	49,8	151	41	72,8
Херсонська	799	331	58,6	168	53	68,4
Донецька	1193	494	58,6	241	81	66,4
Луганська	887	341	61,6	167	46	72,4
Усього по регіону	8625	3811	55,8	1784	545	69,4
По Україні	24508	13147	46,3	4358	1616	62,9

Проте південний регіон України є однією з найбільш сприятливих зон для подальшого ефективного розвитку сільського господарства в тому числі й виробництва тваринницької продукції.

За даними Інституту землеробства УААН, площа сільськогосподарських угідь Степової зони складає 19159,9 тис. га, у тому числі: 15575,3 тис.га – ріллі, або 47,4% до загальної площі ріллі в Україні (табл.2).

Разом з тим розораність сільськогосподарських угідь південного регіону дуже висока і складає 81,3 %, а в ряді областей значно більша не тільки як в Україні, а й у світі: Кіровоградська – 86,8, Дніпропетровська – 84,0, Запорізька – 84,2, Херсонська – 90,1%. Тому, згідно з рекомендаціями Міністерства аграрної політики, частину орної землі зони Степу (4146,7 тис.га) слід вилучити з інтенсивного обробітку й перевести їх у природні кормові угіддя для залуження багаторічними травами та залісення [3].

Таблиця 2 – Земельний фонд сільськогосподарських угідь південного регіону України

Області регіону	Сільськогосподарські угіддя, тис.га				
	Усього	в тому числі			
		рілля		природні кормові угіддя	
		усього	в т.ч. зрошувана	пасовища	сіножаті
АР Крим	1824,2	1207,6	401,9	413,3	2,4
Кіровоградська	2043,7	1774,5	51,3	158,6	11,8
Дніпропетровська	2512,9	2110,3	224,2	293,8	17,4
Запорізька	2242,1	1888,1	263,4	208,9	8,5
Одеська	2590,4	2078,0	246,2	318,2	22,0
Миколаївська	2013,0	1703,7	193,9	238,7	6,3
Херсонська	1965,5	1770,8	430,8	157,7	10,5
Донецька	2048,1	1659,3	159,0	279,9	14,4
Луганська	1920,0	1383,0	87,3	372,4	29,2
Усього	19159,9	15575,3	2058,0	2441,5	122,5

Аналіз виробництва кормів свідчить, що в умовах південного регіону домінує енергоємне польове кормовиробництво, яке становить до загального виробництва кормів 91,3% і лише 8,7% у валовому їх виробництві, без комбікормів, займає лучне кормовиробництво. При цьому площа ріллі, яка відводиться для вирощування кормових культур польового кормовиробництва, на неполивних землях досягає 4361,0 тис.га (8% до загальної площі ріллі регіону) і 792,1 тис.га – зрошуваних земель (38,5% до загальної площі зрошення).

Продуктивність 1 га неполивних земель, яка нами прийнята в розрахунках, складала 21,5 ц/га к.од. і 52,1 ц/га к.од. на зрошуваних землях. Через ведення в даний час екстенсивних систем кормовиробництва, і перш за все, через недостатню кількість добрив, які вносяться на зрошуваних землях (21,9 кг/га д.р. у 1996-1998 рр. проти 131,0 кг/га д.р. у 1986-1996 рр.) продуктивність кормових культур на зрошуваних землях в ряді областей значно знизилася і досягала лише 27,5-30,2 ц/га к.од.

При відведенні під кормові культури площі ріллі, яка наводилася вище, валовий збір кормів у регіоні, без концентрованих, складатиме 14784 тис.т к.од., із яких можливо виробити 790 тис.т м'яса і 5538 тис.т молока, або в 1.45 рази вище, ніж було вироблено за 1999-2001 рр. (табл.3).

Для отримання валового виробництва вказаної продукції в кожній області регіону, перш за все, необхідно проаналізувати стан зрошення та структуру посівної площі кормових культур. Так, у Херсонській області в середньому за 10 років (1976-1985 рр.) під кормові культури на зрошенні відводилася площа 145,3 тис. га і 182,9 тис. га – у середньому за 1981-1985 роки. Багаторічні трави в кормовій гру-

пі, перш за все люцерна, займала 41,1 %, однорічні кормові культури – 15,0, кукурудза на зелену масу і силос – 26,2, кормові буряки – 6,3, проміжні післяукісні та післяжнивні – 25,5 %, або посівна площа їх складала 37,0-46,6 тис. га.

Таблиця 3 – Валове виробництво кормів польового і лучного кормовиробництва, тис. тонн к. од.

Області регіону	Польове кормовиробництво		Лучне кормовиробництво		Разом
	неполивні землі	зрошені землі	пасовища	сіножаті	
АР Крим	726,9	806,0	206,6	1,2	1740,7
Кіровоградська	1068,3	102,6	79,3	5,9	1256,1
Дніпропетровська	1270,4	449,6	146,9	8,7	1856,6
Запорізька	1136,7	528,3	104,4	4,2	1773,6
Одеська	1250,9	493,9	159,1	11,0	1914,9
Миколаївська	1025,5	388,7	119,3	3,1	1536,6
Херсонська	1065,9	863,8	78,8	5,2	2013,7
Донецька	998,9	318,8	139,9	7,2	1464,8
Луганська	832,5	175,1	186,2	14,6	1208,4
Усього:	9376,0	4126,8	1220,5	61,1	14784,4

Зміна структури посівної площі, що склалася протягом останніх років в області через ведення екстенсивної системи кормовиробництва, призвела до зниження посівної площі багаторічних трав у кормовій групі до 24,8%, кормових буряків до – 1,3, проміжних післяукісних і післяжнивних посівів – до 5,0 % (12,8 тис. га). Значно збільшилася в кормовій групі площа однорічних кормових культур – до 41,2 % (104,9 тис. га) і стабільною залишилася посівна площа кукурудзи на зелений корм і силос – 27,1 % (69,1 тис. га) [4]. Проте через недостатню забезпеченість добривами, перш за все азотними, та не проведенням вегетаційних поливів, що пов'язано з високою їх енергоємністю, урожайність зеленої маси кукурудзи на зрошенні в середньому за 1996 –2000 рр. склала лише 95,0 ц/га, або 18,0 ц/га к. од. при зборі її урожаю в фазу молочної та 20,9 ц/га к. од. – у фазу воскової стиглості. При цьому заготівля силосу із кукурудзи в різні фази її розвитку через дефіцит азотних добрив при нормі перетравного протеїну 105-110 грамів на 1 к. од. вміст його не перевищував 57,4 – 60,8 грамів, через що витрати кормів на одиницю продукції були більшими за нормативні в 1,3 – 1,6 рази.

Тому проблема удосконалення структури посівних площ кормових культур південного регіону шляхом розширення в них багаторічних бобових трав, як основи відродження інтенсивного кормовиробництва, в даний час є найбільш актуальною як для науки, так і сільськогосподарського виробництва.

Окрім удосконалення структури посівних площ кормових культур,

у південному регіоні є значна площа природних кормових угідь – 2472,8 тис.га, в тому числі: 2441,0 – пасовищ і 31,8 тис. га – сіножатей [5,6].

Але через відсутність проведення агротехнічних заходів щодо їх поліпшення продуктивність природних кормових угідь зони Степу дуже низька, і, залежно від їх класу, складає 2,8-5,3 ц/га к.од. Розташовані кормові угіддя південного регіону головним чином на схилах різної крутизни і частково на підвищених рівнинах ізрізаних ярами, через що використовуються вони головним чином для випасання худоби. Але через низьку продуктивність монодомінантних фітоценозів, де до 85,0-92,0% у видовому ботанічному складі беруть участь лише ефемерні та ефемероїдні рослини, ці кормові угіддя в літній період зовсім вигорають і використовуються лише як толоки. Питома вага таких угідь у регіоні становить 37,4% від загальної площі пасовищ і сіножатей. Рівнинні та пологосхиліві кормові угіддя зони Степу, площа яких складає 774,5 тис.га, більшою мірою розорані, і на них вирощуються зернові та технічні культури (табл. 4).

Таблиця 4 – Площі природних кормових угідь південного регіону України по класах, тис. га

Області регіону	Найменування класів									
	рівнинні та полого-схиліві	степові схиліві	подові незасолені	сухо-дольні	низинні	Заплавні малих рік і балок	Заплавні великих і середніх рік	гірські	Низинні болотні	Разом
АР Крим	240,6	44,9	-	-	59,3	20,2	-	9,5	-	374,5
Кіровоградська	36,0	92,1	-	0,1	-	28,6	1,3	-	1,1	159,2
Дніпропетровська	78,2	85,3	3,7	5,6	25,0	62,5	35,1	-	-	295,4
Запорізька	76,6	65,5	6,8	4,1	7,0	57,3	-	-	0,1	217,4
Одеська	31,3	192,8	-	5,5	4,4	99,2	1,6	-	0,2	335,0
Миколаївська	58,1	123,3	9,9	2,2	1,1	38,4	6,9	-	-	239,0
Херсонська	76,6	3,1	39,4	13,0	30,9	1,6	0,4	-	-	165,0
Донецька	54,9	169,1	-	-	0,5	58,7	2,0	-	-	285,2
Луганська	122,2	184,2	-	8,7	1,3	76,2	8,6	-	-	401,2
Усього	774,5	960,3	59,8	39,2	129,5	442,7	55,9	9,5	1,4	2472,8

Відповідно до обстеження Інститутом Укрземпроект площа природних кормових угідь, у відсотках до загальної, розподіляється таким чином: зона Полісся – 35,1, Лісостепу – 26,2, зона Степу – 38,7. Рівнинні та схили крутизною до 5° степові пасовища та сінокоси займають площу 774,5 тис. га. Ґрунти цього класу – південні чорноземи, чорноземи осолоділі і кінцеві-солонцеваті, темно-каштанові. Продуктивність таких угідь без їх поліпшення залишається низькою,

оскільки в складі травостою переважає ксерофітна злаково-різнотравна та злаково-полинна рослинність. Більша частина площ природних травостоїв цього класу розорена, і на них вирощують зернові та технічні сільськогосподарські культури.

Степові схилі сіножаті та пасовища займають площу 960,3 тис. га і розміщені на схилах крутизною 15-18⁰, тому проведення головних агротехнічних заходів, спрямованих на збільшення їх продуктивності, повинне поєднуватися з протиерозійними заходами.

Подові незасолені кормові угіддя займають площу 59,8 тис. га, більша частина яких знаходиться в Запорізькій, Миколаївській, Дніпропетровській та Херсонській областях. Рослинність подових кормових угідь більше залежить від типу ґрунтів. На темно-каштанових та чорноземно-лукових ґрунтах, особливо на пологих схилах, в складі рослинності переважає пирійно-різнотравна, а на перезволожених осолоділих глеєвих – осокова та ситникова рослинність. Характерною особливістю подів, як плоскодонних западин, є періодичне зволоження їх весняними паводковими водами. Довгострокове перезволоження подів викликає вилужування магнію і кальцію з ґрунтово-поглинаючого комплексу та оглеєння ґрунтів, що незадовільно виявляється на їх водно-фізичних особливостях і призводить до різкого зниження їх водопроникності. Головний захід, спрямований на збільшення продуктивності подових кормових угідь, – це регулювання їх зрошення.

Суходольні кормові угіддя займають площу 39,2 тис. га і розміщені більшою мірою в Херсонській (13,0 тис. га), Луганській (8,7) і Дніпропетровській (5,6 тис. га) областях. Вплив підґрунтових вод, через їх глибоке залягання, на водний режим рослинності відсутній. Головний захід, спрямований на підвищення продуктивності кормових угідь цього класу, – докорінне їх поліпшення зі внесенням органічних та мінеральних добрив і застосування зрошення. Природна ксерофітна рослинність суходольних кормових угідь, особливо на супіщаних ґрунтах, малопродуктивна, тому необхідне докорінне їх поліпшення.

Низинні кормові угіддя займають площу 129,5 тис. га, їх найбільше в республіці Крим (59,3) і Херсонській області (30,9 тис. га). Глибина залягання підґрунтових вод під кормовими угіддями цього класу складає не більше 1-2 м, і вони протягом вегетаційного періоду мають велике значення у водному режимі рослин. У зв'язку з тим, що більша частина підґрунтових вод дуже мінералізована, на низинних кормових угіддях виділено два підкласи: незасолені і засолені. Головні дослідження, спрямовані на підвищення продуктивності кормових угідь цього класу, – це докорінне їх поліпшення зі внесенням гіпсу і підсівом солестійких однорічних кормових культур (суданська трава, сорго тощо) і багаторічних трав (пирій проміжний, костриця очеретяна, лядвенець рогатий тощо).

Заплавні кормові угіддя великих, середніх та малих річок і балок займають 498,6 тис. га. Більша частина площі заплав малих річок і балок, а також великих і середніх рік через безсистемне використання і несвоєчасне проведення заходів щодо їх удосконалення має низьку продуктивність і потребує докорінного або поверхневого поліпшення.

Значна частина природних кормових угідь південного регіону України знаходиться в незадовільному стані з переваженням у травостоях бур'янів та отруйних рослин із незначною часткою різнотрав'я, яке з'їдається. Тому для підвищення продуктивності природних кормових угідь необхідно повне забезпечення господарств насінням злакових та бобових багаторічних трав, біологічні особливості яких найкраще відповідають екологічному середовищу їх проростання. Із підвищенням цін на енергоносії і недостатнім забезпеченням господарств дизельним паливом та бензином, рівень виробництва кормів при сформованих технологіях буде істотно зменшуватися. Якщо у 80-ті роки в собівартості 1 ц молока 45-50% витрат припадало на корми і 45% – на заробітну плату, то в 90-ті роки при нестачі енергоносіїв витрати на виробництво кормів збільшились на 75-78%.

Відповідно, на першому місці в системі кормовиробництва повинні використовуватися технології з найменшими витратами енергоносіїв. Як засвідчують дослідження Інституту землеробства південного регіону УАНН, найменш енергоємними кормовими культурами на зрошенні є посіви люцерни, а на неполивних землях – еспарцет або травосуміш еспарцет+люцерна.

У масштабі світового землеробства люцерна вирощується більше ніж у 80 країнах світу на площі 33,6 млн. га, у тому числі: 6,1 – у країнах Європи, 13,5 – у країнах Північної та Центральної Америки, 7,2 – у Південній Америці, 7,2 млн. га – у Австралії та Океанії і лише 174 тис. га у – країнах Африки та 205 тис. га – у країнах Азії. Найбільші її посівні площі знаходяться у країнах Північної, Центральної та Південної Америки: США – 11,0 млн. га, Канада – 2,2 Аргентина – 6,9 млн. га [7].

Найвищий збір сирого протеїну з посівів люцерни дозволить у найкоротші строки ліквідувати дефіцит білка в раціонах тварин, зменшити витрати кормів на одиницю продукції, підвищити продуктивність тварин.

Окрім вирішення білкової проблеми, розширення посівів багаторічних бобових трав до 25 % від загальної площі ріллі дозволить перейти на зональну біологізовану систему землеробства адаптованої до екстремальних умов регіону. Впровадження її в умовах Степової зони дасть змогу збалансувати раціони всіх видів тварин, перш за все великої рогатої худоби, особливо в зимовий період її утримання; знизити витрати техногенної енергії (палива, пестицидів, техніки тощо); зменшити екстремальне екологічне навантаження й деградацію

природного потенціалу сільськогосподарських угідь, яке особливо виявляється в засушливі роки; покращити екологічну обстановку і отримувати чисту тваринницьку продукцію високої якості; мати кращі попередники в зернових, овочевих, кормових і прифермських сівозмінах; підвищити родючість ґрунтів без значних витрат на закупівлю та внесення мінеральних добрив.

Люцерна та еспарцет протягом трьох років їх вирощування фіксують до 200-250 кг/га атмосферного азоту, що рівноцінно 6,6-6,8 ц/га аміачної селітри. При доведенні лише в умовах Херсонської області посівів багаторічних бобових трав до 442 тис. га (25 % до ріллі) за рахунок фіксації атмосферного азоту в ґрунт додатково надійде до 88-110 тис. тонн діючої речовини азоту, або 299-374 тис. тонн аміачної селітри вартістю 179-224 млн. гривень. Щоб отримати такий економічний ефект, необхідно багаторічні бобові трави в польових і кормових сівозмінах використовувати не більше трьох років і на третьому році розорювати. Тому щорічно треба буде їх засівати до 150 тис. га і стільки ж розорювати.

Для забезпечення потреби в насінні багаторічних бобових трав для посіву їх в польових і кормових сівозмінах, залуження природних кормових угідь і малопродуктивних орних земель, що виводяться з інтенсивного обробітку, в області потрібно вирощувати до 2250 – 3000 тонн люцерни і 12000 тонн еспарцету, тобто збільшити їх виробництво в 4 – 5 разів, що можливо навіть при веденні сучасної існуючої екстенсивної системи насінництва.

Поряд із розширенням посівних площ бобових багаторічних трав, перш за все люцерни на зрошенні і еспарцету на неполивних землях, у регіоні доцільно також подальше розширення посівів проміжних озимих кормових культур – озиме жито + озимий ріпак і тритикале + озима вика, які формують урожай зеленої маси 200 – 250 ц/га за рахунок осінньо–зимових опадів і які рівномірно надходять з третьої декади квітня по першу декаду червня. Залишки зеленої маси, збалансованої за протеїном, особливо сумісних посівів тритикале з викою, з успіхом використовують для заготівлі сінажу та раннього силосу, що буде мати велике значення в зимовий період годівлі тварин.

Оскільки урожай однорічних ранніх ярих кормових культур та їх сумішок в сучасних умовах господарювання значно знизився, доцільним є розширення сумісних посівів кукурудзи з суданською травою та цукровим сорго або амарантом [8, 9].

Але за основу годівлі тварин у весняно–літньо–осінній період повинні бути люцерно-злакові травосуміші на природних кормових угіддях та сіяних пасовищах, що дозволить протягом 190–200 днів утримувати худобу на пасовищах і економити до 210 тонн дизельного пального на кожну 1000 голів великої рогатої худоби [10]. У високорозвинутих країнах світу пасовищне утримання великої рогатої худоби складає до 40-45 % проти 8-10 в – Україні та 3-5 % в – південному регіоні.

Наведено статистичні дані виробництва основних видів тваринницької продукції в умовах ведення екстенсивних систем кормовиробництва південного регіону України. Охарактеризовано кормові ресурси регіону та основні тенденції їх раціонального використання. Показано доцільність упровадження адаптованих біологізованих систем кормовиробництва шляхом розширення посівів багаторічних бобових трав (люцерна, еспарцет) на малопродуктивних орних землях та природних кормових угіддях зони. Обґрунтовані найбільш ефективні продукційні процеси сіяних бобових та бобово-злакових (пасовищних) травостоїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Залюбська Р., Фадєєва О., Пашко С., Солодкий М., Ринок молока та молочних продуктів в Україні // Пропозиція. – №10,- 1996 – С. – 52 – 53.
2. Україна у цифрах у 2001 році (короткий статистичний довідник). – К.: "Техніка". – 2002. – 262 с.
3. Методичні рекомендації // Вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних земель та їхнє раціональне використання. – Аграрна наука. – К.: 2000. – 37 с.
4. Сільське господарство Херсонської області. – Статистичний збірник. – Херсон. – 2002. – 128 с.
5. О мероприятиях по повышению продуктивности естественных кормовых угодий в колхозах госхозах Украинской ССР в 1980 – 1985 годах // Постановление СМ Украины. – К.: 1980. – 82 с.
6. Боговін А.В., Макаренко П.С., Кургак В.Т. та інші. Довідник по сіножатях і пасовищах // К.: Урожай. – 1990. – 205 с.
7. Иванов А.И. Люцерна. – М.: Колос, 1980. – 322 с.
8. Цвігун В.Ф. Стан розвитку кормовиробництва в Україні // Корми і кормовиробництво. – № 47. – 2001. – С. – 297 – 298.
9. Крючков В.К., Москалюк П.Я. Основні результати досліджень виробництва високобілкових кормів в умовах Степу // Корми і кормовиробництво. – № 47. – 2002. – С. – 185 – 186.
10. Боговін А.В., Дудник С.В. Концентрація розвитку природного потенціалу лукопасовищних угідь України // Корми і кормовиробництво. – № 47. – 2002. – С. – 189 – 190.

УДК 333.42:57.069:631.6

**АГРОЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРИРОДОГОСПОДАРСЬКОГО
ВЕДЕННЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ**

Г.Є.ЖУЙКОВ, О.М.ДИМОВ – кандидати с.-г.н., Інститут
землеробства південного регіону УААН

Херсонська область має найбільшу в Україні площу зрошуваних земель – 426,0 тис. га сільськогосподарських угідь і з них 408,2 тис. га ріллі. Зниження рентабельності зрошення, як напрямку інтенсифікації сільгоспвиробництва, в останні роки багато в чому обумовлене комплексом організаційно-економічних чинників, які тісно корегують з рів-